

ЯКІСНІ ТРАНСФОРМАЦІЇ В ОСВІТІ У КОНТЕКСТІ ЦИВІЛІЗАЦІЙНОГО ПІДХОДУ

Соціально-історична ситуація на початку XXI ст. вимагає від освіти зміни її філософських підстав, нової парадигми на основі осмислення проблем, що стоять перед світовою цивілізацією, іншої якості життя, яку повинна забезпечити собі людина в умовах глобального взаємозв'язку, цілісності та єдності світу.

Основними детермінантами зміни освітніх парадигм завжди виступали процеси, які охоплюють увесь спектр соціального, економічного та політичного життя суспільства. Сучасні стратегічні доктрини прогресу лідируючих країн світу ґрунтуються на принципах усебічного розвитку людського потенціалу, внаслідок чого роль освіти безперервно посилюється і стає домінуючою в усіх сферах суспільного життя. Ця роль особливо зростає в XXI ст., що знаходить віддзеркалення в ряді концепцій соціально-економічного розвитку, серед яких виділяють концепцію постіндустріального суспільства, теорію людського капіталу, ідеї діяльнісного суспільства та ін. [1]. Проте підвищення ролі знань у суспільному розвитку відобразилося в концепціях глобалізації, інформаційного суспільства, становлення глобальної інформаційної цивілізації та суспільства, заснованого на знаннях. Отже, сьогодні йдеться про освітню революцію, ключовими чинниками та детермінантами якої є цивілізаційна природа сучасної освіти.

Інтегративною якістю та ознакою освіти як великої системи є цивілізаційна підстава, яку створює транзитивна потенційність освіти, що не проглядається у власне культурному континуумі. Тепер онтологічний погляд на історію як певну послідовність стадій розвитку, детермінованих об'єктивних законів доповнюється ідеєю про те, що вісь історичного процесу – це суб'єкт справжній, який виявляє свою унікальну сутність, людина. К. Ясперс, характеризуючи світову історію, виділяє як провідну тенденцію, виходу людини «за межі свого індивідуального існування, усвідомлюючи своє місце в цілісності буття» [2, 34]. Культура тут є початком цивілізації, в якій формується самопізнання й становлення людини, транзитивно виявляючи свою значимість у особистісних модальностях буття.

З метою осмислення освіти як цивілізаційного феномена і з'ясування її місця в цивілізаційно-культурному просторі суспільства

звернемося до концепції культури Х. Ортеги-і-Гассета [3]. Життя порівнюється ним із корабельною аварією, а шалене прагнення утриматися на плаву і стрімкі помаху рук (плавальні рухи), якими людина відповідає на своє лихо, він називає культурою. Дослідник переконаний, що в такому сенсі культура відповідає своєму призначенню – людина врятується зі своєї безодні [3, 436]. Незважаючи на те, що «плавальний стиль» у кожного індивідуальний, головне – людина повинна «плисти», відчувати відповідальність за власне життя, розуміти значимість зусиль, яких вимагає культурне життя для свого постійного осмислення і відтворення. Світ набуває структури й перспективи в результаті активності людини, її нерозривності з ним, а культура отримує сенс, лише ставши частиною життєдіяльності індивіда. Входячи в процес самопізнання, культура демонструє свою значимість у межах персонального існування у вигляді особистісних моделей культурного буття.

Засобом культивування, який присвоюється людиною та формує її особистість, стає її сутністю, є освіта, яка є духовними практиками (практиками себе), у яких людина вносить свідомі зміни, перетворення самої себе. Свій людський вагомий культурний вибір індивід робить, погоджуючи ситуаційну байдужість загальних правил, у тому числі наукових істин, з обставинами конкретної дії та життя. Залученість індивіда до процесу освіти означає синтонність «Я», без чого вона в принципі неможлива, а ідеалом освіченості може бути тільки особистість, яка саморозвивається, самовдосконалюється, і тому першою вимогою всіх давніх учень про шляхи до звільнення було «пізнай себе». Отже, освіта – це спосіб і шлях перетворення природних задатків і можливостей людини в культурно-цивілізаційну модель її потенційно-діяльнісного життєбуття.

ЛІТЕРАТУРА

1. *Драйден Гордон*. Революція в навчанні / Перекл. З англ. М. Товкало. / Драйден Гордон, Вос Джанетт. – Львів: Літопис, 2011. – 544 с.
2. *Ясперс К.* Смысл и назначение истории. – М. : Политиздат, 1991. – 527с.
3. *Ортега-и-Гассет Х.* Эстетика. Философия культуры. – М. : Искусство, 1991. – 588 с.